

TÜRK SEÇMENİNİN İDEOLOJİK ve SİYASİ DURUŞU BAĞLAMINDA AVRUPA BİRLİĞİ ALGISI

Mustafa Ozan ŞAHİN*

ABSTRACT

TURKISH VOTER'S PERCEPTION ABOUT EUROPEAN UNION IN THE CONTEXT OF THEIR IDEOLOGICAL AND POLITICAL STANDING

Democracy makes possible to make a choice freely between political parties which represent different ideologies and ethnic identities. It is natural to have different preferences by individuals who have different belief systems and different socio-cultural aspects. As it is known "voting" is the most common and measurable form of political behavior. Purpose of many researches and statistical analysis about voting behavior is trying to bring out factors that shape voters' preferences. Recognizing the voters, learning their expectations and producing suitable policies have crucial importance for the political parties for winning the elections.

As well as in many countries, voter oriented researches also being made in Turkey. Different variables are being used in these researches to analyze voting behavior. Purpose of our study is to bring out the ideas of Turkish voters about the Turkey's EU membership. As it is known Turkey's EU membership is a really important and really controversial question. It is a fact that Turkish people have different ideas about the membership and it is certain that there will be great difference between conservatives and overriddingly nationalist parts in Turkey. This difference is quite sharp in some political parties and their voters which is trying to produce some policies based on ethnic identities. Attitudes and perceptions of Turkish political parties towards the European Union affects the preferences of their voters' ideas concerning with the European Union. In the same way the results of our field study has verified this point of view. Our field study was held on Turkey in general. We have done the research with a sampling which consist 2000 units of people from 18 different cities of Turkey. Our subjects were at the age of 18 or older than 18 who represents rural and urban population of Turkey. Our aim is to reveal political party preferences of Turkish voters and the role of their preferences in the perception and attitudes towards the European Union.

Key words: voter, voter behavior, political parties, European Union

---

* Yrd. Doç. Dr. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü.

GİRİŞ

Türk Dış Politikası'nda Avrupa Birliği çok önemli bir yere sahiptir. Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri, hem Türk Dış Politikası hem de Türkiye'nin iç politikası ile ilgili konuları kapsamı açısından Türkiye'de Siyasal Partilerin en önemli gündem maddelerinden birisini oluşturmaktadır.

Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üye olma sürecinde ülkemizde yaşayan insanların Avrupa Birliği'ne yönelik tutumlarını incelemek ve seçmelerin farklı siyasal parti tercihlerine göre Avrupa Birliğine ilişkin görüşlerini karşılaştırmalı olarak değerlendirmek, kamuoyunun bu konudaki yaklaşımını tespit etmek açısından önemlidir. Aynı zamanda seçmenlerin davranışlarını etkileyen birçok faktör olduğu da bir gerçektir. Çalışmamızda bu doğrultuda öncelikle seçmen davranışı kavramı incelenmiş olup, sonrasında seçmen davranışlarını etkileyen faktörler ve farklı modeller ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın son bölümünde ise Türkiye genelinde yapılmış olan alan araştırmasının verileri ortaya konmuş ve bu verilerin analizi yapılarak seçmenlerin farklı siyasal parti tercihlerinin Avrupa Birliği'ne yönelik bakış açılarını ne ölçüde etkilediği ortaya konmaya çalışılmıştır.

1. Seçmen Davranışı

Demokratik siyasal rejimlerin uygulandığı ülkelerde halk farklı seçenekler arasından bir seçimde bulunarak siyasal iktidarı seçer. Seçim olayının en önemli aktörü olan seçmen, bir toplumda kendisine sunulan yasalar çerçevesinde yöneticileri seçimle iş başına getirme hakkına sahip olan vatandaş, sahip olunan kimlik ise seçmenliği ifade etmektedir. Başka türlü ifade edersek; seçmen; karmaşık siyasal yapının bir zorunluluğu olarak ortaya çıkan temsili demokrasinin gereği olarak kendi adına yasama organında karar verme ve davranma yetkisini yasal çerçevede belirtilmiş olan temsilciye seçim yoluyla devreden kişidir.¹

Seçmenlerin almış oldukları kararlar farklı ve karmaşık etkenler altında ortaya çıkan sık sık değişebilme özelliğine sahip ve bireylerin davranışlarına yön veren tercihlerdir. Seçmenler tarafından verilen kararlar, genellikle bireyin

¹ Erdoğan Yıldırım, *Türkiye'de Siyaset Süreci ve Profesyonel Siyasette Benliğin Kurulması: SHP Örneği*, Ankara: Ark Yayınları, 1995, s.142.

kişiliği ile çevresinin bir etkileşimi sonucunda ortaya çıkan ve zaman içerisinde belli bir tutarlılık çizgisinde devam eden siyasal bir eğilim şeklinde belirir.² Bir ülkedeki seçmenlerin eğitim, kültür ve gelir düzeyi ile o ülkede yapılan siyasetin niteliği arasında da paralellik olduğu, dolayısıyla da, bir ülkenin seçmen profilinin iyi analiz edilmesinin, o ülkenin gerek sosyo-ekonomik, gerekse de sosyo-kültürel göstergeleriyle ilgili çeşitli veriler sağladığı gerçektir. Bu saptama Türkiye içerisinde seçmen davranışlarıyla da bağdaştırılabilir bir gerçek niteliğini taşımaktadır.³

1. 1. Seçmen Davranışını Açıklamaya Yönelik Yaklaşımlar

Seçmen davranışı, bir toplumun üyelerinin kendilerini yönetecek olan kişileri seçme işlemi olmasıyla beraber doğrudan ya da dolaylı bir biçimde kamu politikalarını etkileme amacı ile katıldıkları ortak işlevleri de kapsamaktadır.⁴ Seçmenlerin farklı partiler arasında tercihte bulunmalarının altında yatan nedenler önemlidir. Çünkü partilerin iktidara gelmeleri ve siyasal sürecin düzenli olarak işleyişi seçmenlerin tercihlerine bağlıdır. Seçmen davranışının hemen hemen bütün toplumlarda gözlenebilen bir olgu olması onun özellikle karşılaştırmalı siyasal davranış çalışmalarında en fazla başvurulan bir araç olmasını sağlar.⁵ Seçmen davranışlarının yöneliminde farklı faktörlerin etkisi olduğu da bir gerçektir.

Heywood'a göre oy verme davranışına yönelik akademik ilginin artışının nedeni davranışsal politika biliminin yükselişi ile bağlantılıdır. "Politik davranışın en yaygın ve ölçülebilir biçimi olan oy verme, örneklem araştırmalarının ve istatistikî analizlerin yeni teknikleri için odak noktası haline gelmiştir". Oy verme konusunda bu tür araştırma ve analizler sayesinde kitle psikolojisi kurallarının ortaya çıkarılmasına katkıda bulunduğu düşünülmektedir. *Psephology* yani oy verme davranışının bilimsel analizinin

² Nilüfer Avşar, **Seçmen Davranışının Sosyo-Ekonomik Boyutları ve Mesleğin Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkileri** (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2002, s.23.

³ Osman Özsoy, **Türkiye'de Seçmen Davranışı ve Etkin Propaganda**, İstanbul:Alfa Yayınları, 2002, s.311.

⁴ Sülün Evinç Torlak, Ferihan Polat, **Denizli Örneği Çerçevesinde Kentleşme Sürecinde Seçmen Davranışı Değişimi**, Ankara: Mülkiye Dergisi, Sayı 253, 2008, s.150.

⁵ Yüksel Gülmen, **Türk Seçmen Davranışında Ekonomik ve Sosyal Faktörlerin Rolü 1960-1970**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, Yayın No:2531, 1979, s.16.

politik analizlerde merkezi öneme sahip olmasının başlıca nedeni bireyler, toplum ve politikacılar arasındaki ilişkiye yönelik bilgi edinmenin en önemli kaynaklarından biri olmasıdır⁶.

Oy verme davranışı kısa ve uzun dönemli etkilerle şekillenmektedir. Kısa dönemli etkiler belirli bir seçime özeldir ve genel olarak oy verme modeliyle ilgili sonuçlar çıkarmaya imkân tanımaz. Uzun dönemli etkiler ise uzun zaman etkisini devam ettirmektedir. Oy verme davranışı ile ilgili uzun dönemli etkilerden üzerinde en fazla durulanı değer temelli oy verme davranışıdır. Değer temelli oy vermenin yaygın olduğu toplumlarda seçimlerde daha yüksek bir istikrarın sağlandığı gözlenmektedir. Bu tür toplumlarda seçmenler sahip oldukları etnik, dini, ideolojik ve sınıfsal bakış açıları doğrultusunda oluşturdukları siyasi görüşlerini kolayca değiştirememekte ve bu nedenle seçimlerde çok büyük oy değişimleri gözlenmemektedir⁷.

Kısa dönemli etkiler arasından en önemlisi hükümetin popülerliği ile işsizlik ve içinde bulunulan ekonomik durumdur. Kısa dönemli etkilerden bir diğeri ise parti liderlerinin kişisel özellikleri ve halkın gözünde sahip oldukları pozisyonudur. Bu nokta son derece önemlidir çünkü genel kanı parti liderlerinin partinin markası olduğu yönündedir. Seçmenler her zaman beklenen yönde oy verme eğiliminde değildirlir. Bu tür davranışlar genellikle bir tepkiyi ifade etmektedir. Bu durum Türkiye’de de rastladığımız bir durumdur. Parti programları ve seçim beyannamelerini veri alarak oy veren seçmenler çok fazla değildir. Türk Siyasi geleneğinde parti programlarından ya da kadrolarının niteliğinden çok parti liderinin kişiliği, kimliği ve karizması oy verme davranışı üzerinde etkili olabilmektedir⁸. Son olarak medyanın kısa dönemli etkisinden söz edilmektedir. Çeşitli konuların yanlı ve partizan bir dille ortaya konması seçmenlerin oy verme davranışlarında önemli bir etki yaratabilmektedir⁹.

Yukarıda ortaya konan varsayımlar oy verme üzerindeki psikolojik, sosyolojik, ekonomik ve ideolojik etkiler bağlamında işlemektedir. Bu konunun incelenilmesi de çeşitli oy verme modelleriyle mümkün olmaktadır. Bunların

⁶ Andrew Heywood, *Siyaset*, Çev: Bekir Berat Özipek vd., Ed. Buğra Kalkan, Ankara: Liberte Yayınları, 2006, s.348

⁷ Toka, Gabor, “Party Appeals and Voter Loyalty in New Democracies”, *Political Studies*, c.46, no.3, s.597

⁸ Halis Çetin, “Demokratik Meşruiyet Versus Karizmatik Meşruiyet”, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi* Mayıs 2003 Cilt : 27, No:1, s.105

⁹ Heywood, *Siyaset*, s.349

en önemlileri sosyo-psikolojik model/parti kimliği modeli, sosyolojik model, ekonomik model/rasyonel tercih modeli ve hâkim ideoloji modelidir.

Hâkim İdeoloji Modeli

Oy verme ile ilgili radikal teoriler, kişisel tercihlerin ideolojik manipülasyon ve kontrol ile şekillendiğini vurgulamaktadır. Bu teoriler, oy vermenin kişinin sosyal hiyerarşideki pozisyonunu yansıttığını ileri sürmeleri nedeniyle de sosyolojik modellerle benzerlik göstermektedirler. Ancak birbirlerinden ayrıldıkları nokta, grupların ya da bireylerin içinde buldukları durumu değerlendirirken eğitim, devlet ve kitle iletişim araçları vasıtasıyla bu durumun onlara nasıl sunulduğuna bağlı olduğu noktasına vurgu yapmasıdır. Hâkim ideoloji modeli medyanın çeşitli tartışmalar için gündem hazırlayarak ve tercihleri yapılandırarak siyasi bilgi akışını tahrif edebileceğini iddia eder. Bunun sonucu olarak da seçmenlerin hâkim ideolojinin temel prensiplerine uyan bir tutum içinde olmaları halinde partilerin aksi yönde politikalar belirleyemeyeceğidir¹⁰.

Sosyolojik Model

Columbia Üniversitesinde bir grup araştırmacı tarafından başlatıldığı için Columbia ekolü olarak da bilinen bu yaklaşım modeline göre, seçmen davranışı temelde toplumdaki sosyal bölünmüşlük tarafından belirlenir.¹¹ Sosyal bölünmenin temel kaynakları etnik, mesleki ve dinsel farklılıklardır. Bu anlamda seçim kampanyalarının seçmenlerin tercihlerini etkileme gücü zayıftır. Seçmenlerin parti tercihleri dini bir aidiyet gibi vazgeçilmez alışkanlıklar olarak ifade edilir.

Sosyolojik yaklaşımda psikolojik etkenler yani bireylerin tutum ve değerleri yadsınmaktadır. Bireysellik reddedilerek seçmen davranışları grup temelinde değerlendirilmektedir. Bu modelin temel varsayımı “bireyin tutum ve

¹⁰ Heywood, *Siyaset*, ss.352-53

¹¹ Birol Akgün, *Türkiye’de Seçmen Davranışı Partiler Sistemi ve Siyasal Güven*, Ankara: Nobel Yayınları, 2002, s.25.

tercihlerinin, ilişkide olduğu insanlardan etkileneceği” şeklindedir.¹² Aile, sosyo-ekonomik statü, ait olunan grup, yerleşim yeri gibi değişkenler seçmenlerin karar vermesinde etkili olmaktadır. Seçim de adaylar arasından değil partiler arasından yapılmaktadır. Seçmenlerin kullandıkları oy değişmez kimliklerinin bir kez daha tescil edilmesinden başka bir anlam taşımamaktadır. Sosyolojik yaklaşımın temel konusu seçmenler değil gruplar ve partiler olmakta, temel problemi de niçin oy veriyorlar sorusuna cevap aramaktır.¹³ Sosyolojik yaklaşımla ilgili olarak bazı genellemeler yapmamız mümkündür. Özellikle ABD’de yapılan araştırmalarda bazı genellemelere ulaşılmıştır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:¹⁴

- Bireyin sosyal özellikleri parti tercihlerini belirlemektedir.
- Oy verme temelde bir grup deneyimidir. Bireyler birlikte yaşamalarından dolayı aynı adaya oy vermeleri muhtemeldir.
- Oy vermede ailenin çok önemli bir etkisi vardır. Eşler özellikle birbirlerine çok yakın oy kullanmaktadır. Çocuklarda ise aynı derecede yakın bir ilişki olmamaktadır.
- Seçimlere ve politikaya ilgisi olan kişiler daha çabuk karar vermektedir.
- Bireylere mensubu buldukları gruplar doğrultusunda oy vermeye eğilimli olmakta ve bu süreçte adaya yönelik çapraz baskılar önemli derecede rol oynamaktadır.

Sosyo-psikolojik Model (Parti Kimliği Modeli)

Sosyolojik yaklaşım modeline en önemli tepki Michigan ekolü olarak adlandırılan Michigan üniversitesinde çalışan bir grup bilim adamı tarafından

¹² Yusuf Ziya Özcan, “Siyasi Parti Tercihleri Belirleyen Etmenler: İstanbul Örneği, (Determinants of Political Party Preferences: The Case of Istanbul”, **Toplum ve Bilim**, No. 76, Bahar 1998, s. 188-212.

¹³ Ahmet Kalender, **Siyasal İletişim-Seçmenler ve İkna Stratejileri**, Konya:Çizgi Kitabevi Yayınları, 2000, s.50-51.

¹⁴ P. Lazarsfeld ., F.,Berelson B., H. Gaudet ., **The People’s Choice How the Voter Makes Up His Mind in a Presidential Campaign**, New York:Columbia University Press, 1968, p.137-142; akt:Ahmet Kalender a.g.e.,s.52-55

geliştirilen sosyo-psikolojik yaklaşım ekolü tarafından gelmiş ve seçmen tercihi araştırmaları yeni bir boyut kazanmıştır.

Bu model, insanların partilere olan psikolojik bağlılık duygusu esasına dayanmaktadır. Seçmenler partiyi kendi partileri olarak nitelenmekle kalmayıp, kendilerini partiyle tanımlarlar. Bu bağlamda oy verme siyasalar, şahsiyetler, kampanyalar ve medya etkisi ile şekillenmez burada oy verme partizanlığın bir göstergesidir. Bu modelde aile politik bağımlılığın gelişmesini sağlayan bir araç olarak görülürken, erken dönem politik sosyalleşmeye önemli vurgu yapılmaktadır. Bundan sonra grup üyeliği ve ileriki toplumsal tecrübelerle desteklenir¹⁵.

Bu modelde oy verme davranışı sadakat ve bağlılık ile açıklanır ve bu da oy verme davranışında istikrar ve devamlılık yaratır. Bu doğrultuda partizanlık seviyesi referans alındığında bir partinin alacağı oy oranı belirlenebilmektedir. Beklenenden daha düşük seviyede oy alınması durumu ise kısa dönemli etkilere karşı verilen tepkilerle açıklanabilmektedir¹⁶. Gelişmiş demokrasilerde parti kimliği seçimler üzerinde etki doğuran en önemli uzun dönemli etkendir. Partiye duyulan sadakat seçmenin siyasal tercihleri bağlamında bir psikolojik bağlılığı yansıtmaktadır¹⁷. Seçmenler belli bir seçim kampanyasının etkisi sonucu başka partilere oy verseler bile, belli bir dönem sonunda eski partilerini desteklemeye devam etmektedirler.¹⁸ Bir partiye bağlılığı olan seçmenlerin seçimlere katılım oranı da yüksek olmakla birlikte, kendi partizan bağlılığına uygun olan diğer partileri algılaması ve değerlendirmesi muhtemeldir¹⁹.

Ekonomik Model (Rasyonel Tercih Modeli)

Özellikle bireylerin partilerden ve politikadan uzaklaşması, kendisine hiçbir partiyi yakın görmemesi ve klasik sağ sol partilerin dışında, yeni partilerin de seçimlerde başarı göstermesi sonucunda oy verme davranışını

¹⁵ Heywood, *Siyaset*, s.350

¹⁶ Heywood, a.g.e., s.350

¹⁷ Kenneth Janda vd., *The Challenge of Democracy*, 5th ed., Boston Houghton Mifflin: 1997, s.308

¹⁸ Harrop M ve Miller W L, *Elections and Voters: A Comparative Introduction*, London: MacMillan Education Ltd., 1987, p.134.

¹⁹ Ahmet Kalender, a.g.e., s.58-60

etkileyen başka faktörlerin de varlığı kabul edilmektedir. Bu davranışları açıklamaya çalışan ekonomik model olmuştur. Özellikle son yıllarda seçmenlerin ekonomik çıkarlarını ve beklentilerini ön plana alarak tercihlerini belirlemesi yapılan araştırmalarla tespit edilmiştir. Ekonomik olarak halinden memnun olanlar genelde iktidar partisine oy verme eğilimindedirler. Bu bağlamda sosyo-psikolojik ya da ideolojik motivasyonla yapılan tercihler yerine pragmatik tercihlerden söz edebiliriz.

Seçmen mevcut ekonomik durumla ilgili sorumluluğu iktidara yüklemektedir²⁰. Piyasadaki makro ekonomik göstergeleri değerlendiren seçmenler, kendileri için önemli olan konuları baz alarak tercihte bulunmaktadırlar.²¹ İktidarda bulunan partiyle ilgili olarak ileriye dönük beklentilerde eğer olumsuzluk ön planda ise seçmeler iktidara verdikleri desteği geri çekmektedirler²². Özellikle kriz dönemlerinde ülkenin makro-ekonomik performansı çok öne çıkmaktadır. Türkiye’de 3 Kasım 2002 seçimlerinde, seçimlerden önce yaşanan kriz nedeniyle iktidardaki partiler oylarını ülke barajının altına düşürüp parlamentoya dahi girememişlerdir. Bu durum ülkenin makro ekonomik verilerinin seçmen tercihlerini ne derece etkilediğine dair güzel bir örnektir.

Bu modele getirilen en önemli eleştiri sadece ekonomik etkenlerle oy verme davranışını açıklamaya çalışması ve diğer etkenleri göz ardı etmesidir.

1.2. Oy Verme Davranışında Siyasi ve İdeolojik Duruşun Etkisi

İdeolojinin oy verme davranışı üzerinde etkili olduğu kabul edilmektedir. Kalaycıoğlu 1999 yılında yapmış olduğu bir çalışmasında vurguladığı gibi, Türkiye’deki seçmen davranışını belirleyen etkenlerin, sosyo-ekonomik faktörlerden çok ideolojik ve kültürel tercihler olduğu yönündedir. Türkiye’de ideolojik oyların yüksek oluşu az gelişmişliğin yarattığı baskılar nedeniyle ideolojilerde kurtuluş arayışlarına, kentleşme süreci içinde kentlere gelen kırsal kesimin ideolojiler yoluyla himaye beklentilerine ve kültürel ve etnik

²⁰ Brad Gomez T., J. Matthew Wilson, “Political Sophistication and Economic Voting in the American Electorate: A Theory of Heterogeneous Attribution”, *American Journal of Political Science*, Vol. 45, No. 4, Oct., 2001, p.899-902.

²¹ Seyfettin Erdoğan, *Siyaset-Ekonomi İlişkileri*, İstanbul: Değişim Yayınevi, 2004, s.105.

²² Ali Çarkoğlu, Binnaz Toprak, *Değişen Türkiye’de Din, Toplum ve Siyaset*, İstanbul: TESEV Yayınları, No:11, 2006, ss.35-39.

bölünmelere bağlı olarak kendini ifade çabalarının partiler ve ideolojik gruplar yoluyla ifadesine bağlanabilir.²³ Esmer de aynı doğrultuda bir görüş ortaya koymakta ve 2002 yılındaki bir değerlendirmesine dayanarak Türkiye’de parti seçiminde rol oynayan en önemli etkenin ideolojik temele dayandığını vurgulamaktadır²⁴. Bununla birlikte Kalaycıoğlu tarafından yapılan bir araştırmada Türk seçmenlerinin % 75’inin ılımlı ideolojik eğilimlere sahip olduğu sonucuna varılmıştır.²⁵

Seçmen ideolojik bir karar verdiği zaman, bir performans değerlendirmesi yapmamaktadır. Kendini ait hissettiği partinin karşısında yer alan partileri adeta ötekileştirerek buna göre bir politika belirlemektedirler. Seçmenler bir partiye oy verirken, genel olarak beklentileri oy verdiği partinin iktidara gelmesi ya da en azından iktidara ortak olabilmesidir. Ne var ki ideolojik partilere bağlılık hisseden seçmen partisinin kazanma ihtimali olmasa dahi oyunu başka bir partiye vermemektedir.

Seçmenin kendini bir parti ile özdeşleştirmesinde sosyo-ekonomik konumlarından çok ideolojik ve dini değerlere yönelik tutumları daha etkili olmaktadır. Diğer bir deyişle değer temelli oy vermenin arttığı oranda seçimlerde oy değişkenliği yaşanması ihtimali azalmaktadır²⁶

Bugün sağ-sol anlamında ideolojik bir karşılaştırma yapabilmek sadece AKP ve CHP ile anlamlı olmaktadır. Solun ve sağın iki ucunda yer alan bu iki parti değerlendirilirken olaya “ideoloji” temelinde yaklaşıyor. Seçmen muhafazakârsa ya da sağa eğilimi varsa genellikle AKP’ye yönelmektedir. Tersine bir durum söz konusu olduğunda ise CHP tercih edilmektedir. Bununla birlikte yükselen milliyetçi oylarında varlığı bir gerçektir.

Ekonomik etkenler dışında kabul edilen demografik değişkenler nüfusun sosyal yapısını ortaya koymaktadır. Bunlar yaş, cinsiyet, eğitim vb. gibi değişkenlerdir. Bu değişkenlere ek olarak Türkiye’ye özgü bir takım

²³ Ersin Kalaycıoğlu, “The Shaping of Party Preferences in Turkey: Coping with the Post-Cold War Era” *New Perspectives on Turkey*, Vol. 20, Spring 1999, p.30-42.

²⁴ Yılmaz Esmer, “At the ballot box: Determinants of voting behavior in Turkey”, *Politics, Parties and Elections in Turkey*, Y. Esmer and S. Sayarı (eds.), Boulder: Lynn Rienner, 2002, p.111

²⁵ Ersin Kalaycıoğlu, “Elections and Party Preferences in Turkey”, *Comparative Political Studies*, vol.27, Issue 3, October,1994.

²⁶ Şaban Sitem Bölükbaşı, “Seçimlerde Yaşanan Oy Değişkenlikleri”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13, Kütahya, s.217

değişkenlerin de oy verme davranışı üzerinde etkili olduğu kabul edilmektedir. Bunların başında etnik, dini kimlikler gelmektedir. Farklı etnik kökene sahip seçmenler kendilerini temsil ettiğini düşündükleri partiye oy vermektedirler.

İslam Türk siyasetinde önemli bir role sahiptir ve kişinin kendisini dindar olarak tanımlama derecesi parti tercihlerini de yakından etkilemektedir²⁷. Geçen yirmi yıllık sürede Türk siyasal hayatı radikal dini ve milliyetçi partilerin istikrarlı yükselişine sahne olmuştur. Siyasal İslamın, Kürt milliyetçiliğinin ve radikal Türk milliyetçiliğinin propagandasını yapan partilere olan destek 1987-1991 arasında %28,6 oranında artarken, 1991-1995 arasında %104,6 oranında artış göstermiştir. 1999 genel seçimlerinde bu tür partilerin toplam oy oranı, %40 seviyesine ulaşmıştır²⁸. 2007 genel seçimlerinde ise bu oran % 65 seviyelerine çıkmıştır.

2.Seçmenlerin Avrupa Birliği Algısı Üzerine-Türkiye Genelinde Yapılan Alan Çalışması:

2.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Varsayımları:

Konu: Çalışmamızda, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne dahil olma sürecinde, Türkiye içerisinde yaşayan insanların Avrupa Birliği'ne yönelik algılarını belirleyen faktörler araştırılmaktadır. Bu faktörlerden birisi olan seçmenlerin ideolojik ve siyasi yönden tercihlerinin, Avrupa Birliği'ne bakış açılarını ne oranda etkilediği incelenmektedir.

Amaç: Türkiye'de seçmenlerin ideolojik ve siyasi duruşunun Avrupa Birliği algısını ne ölçüde etkilediğinin ortaya çıkartılması hedeflenmektedir.

Varsayımlar: Türkiye'de seçmenlerin ideolojik yaklaşımlarıyla Avrupa Birliği'ne yönelik tercihleri arasında ciddi anlamda bir ilişki vardır. Özellikle etnik kimliğe dayalı politikalar üretmeye çalışan ve bu partileri destekleyen seçmenlerde Avrupa Birliği'ne yönelik daha olumlu bir yaklaşım söz konusu iken, ulusal kaygıları ağır basan kesimlerde ve onları destekleyen seçmenlerde Avrupa Birliği'ne karşı daha mesafeli bir duruş söz konusu olmaktadır. Ayrıca "merkez" ve "milliyetçi" kesim Avrupa Birliği Konusunda düşüncelerini daha

²⁷ Cem Başlevent vd., "Empirical Investigation Of Party Preferences And Economic Voting In Turkey", *European Journal of Political Research*, Vol. 44, No: 4, 2005, p.554

²⁸ Cem Başlevent vd., "Empirical Investigation Of Party Preferences And Economic Voting In Turkey", *European Journal of Political Research*, Vol. 44, No: 4, 2005, p.550

net bir şekilde ifade ederken muhafazakâr kesim daha kararsız bir yaklaşım sergilemektedir.

2.2. Araştırmanın Metodolojisi:

Araştırma kapsamında uygulanan metodolojik yaklaşımlar şu şekildedir:

2.2.1.Yöntem:

Çalışma, Kantitatif Araştırma Tekniklerinden yüz yüze anket görüşmeleri yapılarak gerçekleştirilmiştir.

2.2.2.Örneklem ve Örnek Büyüklüğü:

18 yaş ve üstü Türkiye kıır/kent nüfusunu temsil eden 2000 birimlik örnek kitle üzerinde 18 ilde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın yürütüldüğü iller; İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa, Konya, Gaziantep, İçel, Samsun, Kırklareli, Antalya, Diyarbakır, Manisa, Denizli, Erzurum, Malatya, Kayseri ve Zonguldak'tır.

Örneklem seçimi sürecinde aşamalar:

- 1- Bölge (Önceden belirlenmiş: Tüm coğrafi bölgeler ve Metropoller)
- 2- İller (Önceden belirlenmiş: En kalabalık nüfusa sahip, bölgesel temsiliyeti olan 18 il)
- 3- Mahalleler (2000 nüfus sayımı verileri kullanılarak tesadüfi olarak seçilmiştir)
- 4- Sokaklar-Örnek noktaları (Arsa ve Arazi Asgari Metrekare Birim Değerleri-2006 veritabanı kullanılarak tesadüfi olarak seçilmiştir)
- 5- Haneler (Sokaklarda tesadüfi yürüyüş yöntemi kullanılarak belirlenmiştir)
- 6- Hanelerde görüşülecek kişiler (Görüşülecek kişiler yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik statü, çalışma durumu ve yerleşim yeri kotaları kullanılarak belirlenmiştir)

2.2.3. Demografik Bilgiler:

Demografik değişkenler bazında örneklem dağılımı aşağıdaki gibidir:

BÖLGELER BAZINDA 18 İL”

Cinsiyet	Gerçekleşen %	Ağırlıklı %
Metropoller (Ankara, İstanbul, İzmir)	30.7	31.0
Marmara (Bursa, Kırklareli)	12.3	12.4
Ege (Denizli, Manisa)	8.5	8.4
Akdeniz (Adana, Antalya, İçel)	13.1	12.5
Karadeniz (Samsun, Zonguldak)	11.0	11.0
İç Anadolu (Kayseri, Konya)	9.8	9.7
Doğu Anadolu (Erzurum, Malatya)	7.4	7.3
Güneydoğu Anadolu (Diyarbakır, Gaziantep)	7.8	7.8
BAZ	2000	2000

“CİNSİYET BAZINDA ÖRNEK DAĞILIMI”

Cinsiyet	Gerçekleşen %	Ağırlıklı %
Kadın	50.2	50.4
Erkek	49.7	49.6
BAZ	2000	2000

“YAŞ GRUPLARI BAZINDA ÖRNEK DAĞILIMI”

Yaş	Gerçekleşen %	Ağırlıklı %
18-24	17.4	18.1
25-34	25.2	25.4
35-44	21.4	20.3
45-54	16.0	15.9
55+	19.9	20.4
BAZ	2000	2000

“YERLEŞİM YERİ BAZINDA ÖRNEK DAĞILIMI”

Yerleşim yeri	Gerçekleşen %	Ağırlıklı %
Kent	70.8	71.3
Kır	29.2	28.7
BAZ	2000	2000

2.2.4.Sosyo-Ekonomik Özellikler:

Araştırmaya katılanların % 6,8 i okur-yazar değil, % 5,3'ü Eğitimsiz/Okur yazar, % 44,3'ü ilkokul mezunu, % 12,1'i Ortaokul mezunu, % 23'ü Lise mezunu, % 8,3'ü Üniversite ve lisans üstü mezunudur.

Araştırmaya katılanlar sosyo ekonomik statü bakımından 5 gruba ayrılmış, yüksekte düşüğe göre olmak üzere % 1,2 A (yüksek gelir düzeyi), % 12,3 B, % 14,4 C1, % 47,3 C2, % 24,7 DE (düşük gelir düzeyi) olarak gruplandırılmıştır.

2.2.5.Evrene ve Örneğe İlişkin İstatistik Bilgiler:

Araştırmada,

N (temsil edilmek istenen toplam nüfus) = 48.256.740

n (araştırmada kullanılan örnek büyüklüğü) = 2000'dir.

Minimum anlamlı frekans: 43, minimum anlamlı yüzde: % 2.3'dür.

% 95 güven seviyesinde, güven aralığı (hata payı): % 2.2

% 50'de (+/-) 2.19 olarak tespit edilmiştir.

2.5. Araştırmanın Bulguları:

Çalışmamızın bu bölümünde Türkiye genelinde gerçekleştirilen alan çalışması sonucunda seçmenlerin siyasal parti tercihleri ile Avrupa Birliği'ne yönelik tutumları arasında ilişki incelenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda aşağıdaki temel noktalara yanıt aranmıştır:

- Seçmenlerin siyasal partilere oy vermesinde, oy verdikleri siyasal partinin Avrupa Birliği'ne yönelik politikaları etkilimidir?
- Etnik kimliğe dayalı politikalar üretmeye çalışan kesimler ve bu kesimleri destekleyen seçmenler Avrupa Birliği'ne girmek istemekte midirler?
- İslamcı kesimler Avrupa Birliği'ne girmek istemekte midirler?
- Ulusal kaygıları ağır basan kesim Avrupa Birliği'ne karşı mıdır?

Çalışmamızda özellikle 2007 Milletvekili Genel Seçimleri sonucunda parlamentoda temsil hakkı kazanan 4 partinin (Adalet ve Kalkınma Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi ve Demokratik Toplum Partisi) seçmeni hedef alınmış ve gerekli analizler bu seçmenlerin verdikleri yanıtlar doğrultusunda yapılmıştır.

2.5.1. Avrupa Birliği'ne Yönelik Genel Tutum

Araştırmamızın bu bölümünde seçmenlerin Avrupa Birliği'ne yönelik genel tutumları incelenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada, seçmenlerin gerek genel anlamda Avrupa Birliği'ne yönelik tutumları, gerekse de destekledikleri siyasal parti temelinde tutumları ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesi konusunda seçmenlerin görüşleri şu şekildedir:

Tablo 1	%
Türkiye, Avrupa Birliği'ne mutlaka girmelidir	29,9
Türkiye, Avrupa Birliği'ne girse de olur girmese de olur	41,2
Türkiye, Avrupa Birliği'ne kesinlikle girmemelidir	29,0
BAZ	2000

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne kesinlikle girmesi gerektiğini düşünenler (%30) ile kesinlikle girmemesi gerektiğini düşünenlerin (%29) oranı birbirine yakınken; "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girse de girmese de olur" (%41) yanıtı en fazla tercih edilmiştir.

Tablo 2

22 Temmuz 2007 Genel Seçimlerinde Oy Verilen Parti											
	Genel	Adalet ve Kalkınma Partisi (R.T. Erdoğan)	Bağımsız Türkiye Partisi (Haydar Baş)	CHP-DSP Seçim İşbirliği (Deniz Baykal)	Demokrat Parti (Mehmet Ağar)	Genç Parti (Cem Uzan)	İşçi Partisi (Doğu Perinçek)	Milliyetçi Hareket Partisi (Devlet Bahçeli)	Saadet Partisi (Recai Kutan)	DTP'nin desteklediği Bağımsızlar	Sandığa gitmedi m/geçersiz oy kullandı m
Türkiye, Avrupa Birliği'ne mutlaka girmelidir	29,9	31,9	41,4	26,6	27,2	23,1	5,7	21,7	0	68,4	27,5
Türkiye, Avrupa Birliği'ne girse de olur girmese de olur	41,2	46,2	39,9	37,6	49,4	39,4	66,4	34,2	21,2	20,5	44,2
Türkiye, Avrupa Birliği'ne kesinlikle girmemelidir	29	21,9	18,7	35,8	23,4	37,5	27,9	44,1	78,8	11,1	28,3

Tablo 3		Hangisi, sizce, Avrupa Birliği'ni en doğru şekilde tanımlamaktadır?									
		22 Temmuz 2007 Genel Seçimlerinde Oy Verilen Parti									
	Genel	Adalet ve Kalkınma Partisi (R.T. Erdoğan)	Bağımsız Türkiye Partisi (Haydar Baş)	CHP-DSP Seçim İşbirliği (Deniz Baykal)	Demokrat Parti (Mehmet Ağar)	Genç Parti (Cem Uzan)	İşçi Partisi (Doğu Perinçek)	Milliyetçi Hareket Partisi (Devlet Bahçeli)	Saadet Partisi (Recai Kutan)	DTP'nin desteklediği Bağımsızlar	Sandığa gitmedi m/geçersiz oy kullandı m
Ekonomik Birlik	29,4	33,3	81,3	20,2	21,4	6,2	10,4	25,8	8,8	49,4	33,2
Hristiyan Birliği	19,3	13,9	18,7	20,1	19,8	40,3	83,9	30,7	67,1	5,1	17,6
Kültür Birliği	11	10	0	15,6	1,4	15,2	0	9	0	18,8	12,2
Yeni Sömürü Düzeni	10,9	9,6	0	20,6	18,1	3,7	0	9,2	11,7	5,9	7
Siyasi Birlik	6	5,9	0	4,8	2,9	7,9	0	2,4	0	9,3	7,8
Bilmiyorum / Fikrim yok	23,4	27,3	0	18,7	36,4	26,8	5,7	22,9	12,5	11,5	22,2

Avrupa Birliği'ne girmeyi en çok isteyen seçmenlerin Demokratik Toplum Partisi (DTP)'yi destekleyen seçmen grubunda olduğunu görmekteyiz. DTP seçmeninde Avrupa Birliği'ne girmeliyiz diyenlerin oranı % 68.4' dür. Adalet ve Kalkınma Partisinde Avrupa Birliği'ne girmeliyiz diyenlerin oranı % 31.9' dur. Bu oran, Cumhuriyet Halk Partisi-Demokratik Sol Parti seçmeninde % 26.6' dır. Milliyetçi Hareket Partisi seçmeninde % 21.7 ve Saadet Partisi seçmeninde ise bu oran % 0 olarak tespit edilmiştir. Kesinlikle Türkiye Avrupa Birliği'ne girmemelidir diyenlerin oranına baktığımızda Saadet Partisi seçmeni % 78.8, Milliyetçi Hareket Partisi seçmeni % 44.2, Cumhuriyet Halk Partisi-Demokratik Sol Parti seçmeni ise % 35.8 oranındadır. Buradan çıkartabileceğimiz netice ise Avrupa Birliği'ne girmeye en çok istekli kesimin DTP seçmeni olduğunu, onu AKP seçmeninin izlediğidir. Avrupa Birliği'ne karşı olma anlamında ise Saadet Partili seçmenlerin önde olduğunu, onları MHP ve CHP-DSP seçmeninin izlediği sonucuna varmaktayız.

2.5.2. Avrupa Birliği Nasıl Tanımlanıyor?

Bu bölümde seçmenlerin Avrupa Birliği'ni nasıl tanımladıkları incelenmiştir.

Seçmenler tarafından Avrupa Birliği % 29.4 oranında Ekonomik Birlik, % 19.3 oranında Hıristiyan Birliği, % 11 oranında Kültür Birliği ve % 10.9 oranında yeni sömürü düzeni olarak tanımlanmaktadır.

Avrupa Birliği'nin ekonomik birlik olduğunu düşünenler arasında en yüksek oran % 49.4 ile DTP seçmeninde görülmektedir. DTP seçmenini % 33.3 ile AKP seçmeni izlemektedir.

CHP-DSP seçmeni % 20.6 ile Avrupa Birliğini "Yeni Sömürü Düzeni" olarak tanımlamaktadır. Ayrıca CHP-DSP seçmeni % 20.2 Ekonomik Birlik, % 20.1 Hıristiyan Birliği olarak Avrupa Birliğini tanımlamaktadır.

MHP seçmeni içerisinde Avrupa Birliği en fazla % 30.7 ile Hıristiyan Birliği olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca Hıristiyan Birliği yanıtının en fazla Saadet Partili seçmenler tarafından % 67.1 ile verildiğini görmekteyiz.

Avrupa Birliğinin siyasal birlik olduğu yanıtının oldukça az (% 6) olarak verildiğini görmekteyiz. Ayrıca, Avrupa Birliği' nin Kültür Birliği

olduğunu düşünenler de daha çok DTP ve CHP-DSP seçmeninde görülmektedir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne kesinlikle girmesi gerektiğini düşünenlerin büyük çoğunluğu (%53) Avrupa Birliğini "Ekonomik Birlik" olarak tanımlarken; Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne kesinlikle girmemesi gerektiğini düşünenler Avrupa Birliğini "Hıristiyan Birliği (% 38)" ve "Yeni Sömürü Düzeni (% 24)" olarak tanımlamaktadır

2.5.3. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üye Olması Konusunda En Büyük Engel Nedir?

Türkiye'nin Avrupa Birliğine üye olma yolunda bir takım sorunları çözmeye çalıştığı bilinmektedir. Bu bölümde seçmenlerin bu konuyu nasıl algıladıklarını görmekteyiz.

Yaptığımız araştırma sonucunda; Türkiye'nin "Müslüman bir ülke olması" ve "Çok fazla işsiz ve genç nüfusa sahip olmasının AB ülkelerini korkutması" ise AB'ye tam üye olması konusunda önündeki en önemli iki engel olarak görüldüğü ortaya çıkmıştır.

AKP, MHP ve Saadet Partisi seçmenlerine göre Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üye olması konusunda en önemli engel " Müslüman bir ülke olması" dır. Bu yanıtın sonra ise en fazla tercih edilen "Çok fazla işsiz ve genç nüfus olmasının AB ülkelerini korkutması" seçeneğidir.

DTP seçmeni "Müslüman bir ülke olması" yanıtı ve "Kürt Sorunu" seçeneği üzerinde yoğunlaşmıştır.

CHP-DSP seçmeni ilk tercih olarak " Çok fazla işsiz ve genç nüfus" yanıtını vermiş, ikinci olarak da "Müslüman bir ülke olması" yanıtını vermişlerdir.

2.5.4. Avrupa Birliği Uyum Sürecinin Etkilediği Alanlar Nelerdir?

Bu bölümde, Türkiye'nin Avrupa Birliğine uyum sürecinde ülke içerisinde yapmış olduğu bir takım düzenlemelerin özellikle hangi alanlarda etki yarattığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

	Türkiye'nin AB'ye tam üye olması konusunda önündeki en büyük engel nedir?										
	22 Temmuz 2007 Genel Seçimlerinde Oy Verilen Parti										
	Genel	Adalet ve Kalkınma Partisi (R.T. Erdoğan)	Bağımsız Türkiye Partisi (Haydar Baş)	CHP-DSP Seçim İşbirliği (Deniz Baykal)	Demokrat Parti (Mehmet Ağar)	Genç Parti (Cem Uzan)	İşçi Partisi (Doğu Perinçek)	Milliyetçi Hareket Partisi (Devlet Bahçeli)	Saadet Partisi (Recai Kutan)	DTP'nin desteklediği Bağımsızlar	Sandığa gitmedi/m/geçersiz oy kullandı
Müslüman bir ülke olması	30,4	33,3	41,4	26,4	32,7	19,2	33,6	34,2	48,1	29,3	22,6
Çok fazla işsiz ve genç nüfusa sahip olmasının AB ülkelerini korkutması	26,9	21,8	39,9	31,5	18,1	55,9	0	29,6	36,3	17,3	31,5
Demokrasi ve insan hakları konusunda noksanlarının bulunması	7,2	7,5	0	8,1	4,8	0	0	5	0	11,8	9,2
Türk kültürünün Avrupa kültürü ile örtüşmemesi	5,4	5,1	18,7	8,3	3	0	56	5,1	0	0	5,3
Kürt Sorunu	4,5	3,3	0	2,1	4,4	0	0	4,6	0	26,2	5,6
Türkiye'nin halen gerekli sosyal ve kamusal reformları yapamaması	3,2	3,6	0	4,5	0	11,5	10,4	2,3	0	5,2	1,5
Türkiye'nin kötü bir ekonomik yapı içinde olması ve bunun AB Ülkeleri için sıkıntı yaratması	3	2	0	3,8	8,8	0	0	3,4	0	4,1	3,3
Türkiye'nin, başta Yunanistan olmak üzere bazı AB Ülkeleri ile geçmişten gelen husumetinin olması	1	0,6	0	1,6	0	0	0	0	6,8	0,8	1,8
Terör	0,2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1,3
Bilmiyorum / Fikrim yok	18,2	22,8	0	13,8	28,1	13,4	0	15,8	8,8	5,3	17,6

Avrupa Birliği uyum sürecinin, Türkiye'de etkisinin en fazla "Demokrasi ve insan hakları standartlarının yükseltilmesi" konusunda olduğu belirtilmektedir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne kesinlikle girmemesi gerektiğini düşünenler, Avrupa Birliği uyum sürecinin Türkiye'de etkisinin en fazla "Milli kimliğin kaybolması" üzerine olduğunu düşünmektedir.

	22 Temmuz 2007 Genel Seçimlerinde Oy Verilen Parti										
	Adalet ve Kalkınma Partisi (R.T. Erdoğan)	Bağimsız Türkiye Partisi (Haydar Baş)	CHP-DSP Seçim İşbirliği (Deniz Baykal)	Demokrat Parti (Mehmet Ağar)	Genç Parti (Cem Uzan)	İşçi Partisi (Doğu Perinçek)	Milliyetçi Hareket Partisi (Devlet Bahçeli)	Saadet Partisi (Recai Kutan)	DTP'nin desteklediği Bağımsızlar	Sandığa gitmediği seçimsiz oy kullandırım	
Genel	19,6	19,9	0	18	11,9	48,6	0	15,2	11,7	37,3	19,7
Demokrasi ve insan hakları standartlarının yükseltilmesi	17,7	17,6	0	20,8	21,1	4,7	10,4	12,7	32,3	21,7	15,7
Ekonomik ve sosyal konularda iyileşme	12,2	10	41,4	10	5	22,8	27,9	22	0	5,4	14,4
Milli kimliğin kaybolması	6,6	3,6	18,7	10,6	13,4	3,7	0	9,2	24	3,4	5
Ulusal egemenliğin kaybolması	6,2	5,4	0	8,1	8	10,4	0	3,2	13,1	5,9	6,6
Kültürel çeşitliliğin sağlanması	37,7	43,6	39,9	32,3	40,6	9,8	61,7	37,7	19	26,3	38,4
Bilimiyorum / Fikrim yok											

Tablo 5 Avrupa Birliği uyum sürecinin, Türkiye'de kartta gördüğünüz alanlardan hangisine etkisi en fazla olmuştur?

Demokrasi ve insan hakları standartlarının yükseltilmesi yanıtı en fazla DTP seçmeni tarafından verilmiştir.

MHP seçmenine göre Avrupa Birliği uyum süreci en fazla “Milli Kimliğin kaybolması” sonucunu doğurmuştur. “Ulusal Egemenliğin Kaybolması” yanıtı da en fazla Saadet Partili seçmenler tarafından verilmiştir. “Ulusal egemenliğin kaybolması” yanıtı parlamentoda temsil edilen partiler arasında en fazla CHP-DSP seçmeni tarafından verilmiştir.

2.5.5. Avrupa Birliği'ne Alternatif Bir Birlik Olabilir mi?

Türkiye'nin uzun yıllardan beri devam eden ve sonuçlanamayan Avrupa Birliği'ne tam üye olma çabası acaba toplumun bazı kesimlerinde alternatif bir birlik düşüncesine sebep olmuş mudur? Çalışmamızın bu bölümünde bu soruya yanıt almak amacıyla seçmenlerin görüşü alınmıştır.

		22 Temmuz 2007 Genel Seçimlerinde Oy Verilen Parti										
		Adalet ve Kalkınma Partisi (R.T. Erdoğan)	Bağimsız Türkiye Partisi (Haydar Baş)	CHP-DSP Seçim Birliği (Deniz Baykal)	Demokrat Parti (Mehmet Ağar)	Genç Parti (Cem Uzan)	İşçi Partisi (Doğu Perinçek)	Millet Hareketi Partisi (Devlet Bahçeli)	Saadet Partisi (Recai Kutan)	DTP'nin desteklediği Bağımsızlar	Sandığa gitmedi mi? Sızdıranlar	
Hayır		22,2	22,7	39,9	17,7	24	26,4	5,7	20,3	15,9	45,5	18,2
Müslüman devletlerle oluşturulan birlik		19	26	18,7	9,7	8,1	0	0	19	69,7	7,5	17,6
Türki devletlerle oluşturulan birlik		15,5	12,6	41,4	20,9	7,8	22	27,9	16,5	11,7	15,2	16,2
Rusya, Çin gibi diğer büyüklerle oluşturulan birlik		6,4	5	0	11,5	0	7,9	10,4	3,8	0	4,4	9,5
Hiçbiri		14,9	8,3	0	22,3	33,1	9,1	0	19,3	4	17,1	17,4
Bilmiyorum / Fikrim yok		21,9	25,4	0	17,8	27	34,7	56	21,1	8,8	10,3	21,1

Tablo 6. Türkiye'nin Avrupa Birliği dışında bir birlik içerisinde yer almasının Türkiye için daha yararlı olacağını söylemektedir. Siz bu görüşe katılıyor musunuz? (EVETSE) Peki, Avrupa Birliği dışında nasıl bir birlik içerisinde yer almanın Türkiye için daha yararlı olacağını düşünüyorsunuz?

Seçmenlerin sadece % 22.2' lik bölümü "hayır" yanıtını vermiştir. Seçmenlerin büyük çoğunluğu (% 41) Türkiye'nin Avrupa Birliği dışında bir birlik içerisinde yer almasının Türkiye için daha yararlı olacağını düşünmekte, bu birlikleri de, sırasıyla, "Müslüman devletlerle oluşturulan birlik", "Türki devletlerle oluşturulan birlik" ve "Rusya, Çin gibi diğer büyüklerle oluşturulan birlik" olarak tanımlamaktadırlar.

AKP'ye oy verenlerin % 26'sı ve Saadet Partisine oy verenlerin % 59.7'si "Müslüman devletlerle oluşturulan birlik" yanıtını vermişleridir.

CHP-DSP içerisinde en yüksek yanıt "Hiçbiri" yanıtını verenler de %22.3 ile ciddi bir oran olarak görülmektedir. İkinci olarak tercih edilen seçenek ise % 20.9 ile "Türki devletlerle oluşturulan birlik" yanıtı olmuştur.

DTP'li seçmenler % 45.5 ile Avrupa Birliği dışında herhangi bir arayışta bulunmaması gerektiği görüşündedirler.

MHP seçmeni de "Müslüman devletlerle oluşturulan birlik" ve "Türki devletlerle oluşturulan birlik" yanıtlarını tercih etmiştir.

2.5.6. Desteklenen Siyasal Partinin Avrupa Birliğine Yönelik Politikalarını Beğeniliyor mu?

Bu bölümde seçmenlerin destekledikleri siyasal partinin Avrupa Birliğine yönelik politikalarını ne oranda beğenip beğenmedikleri incelenmiştir.

Tablo 7 Halî hazırda desteklediğiniz siyasi partinin, Avrupa Birliği'ne yönelik politikalarını beğenip beğenmediğinizi söyler misiniz?

		22 Temmuz 2007 Genel Seçimlerinde Oy Verilen Parti									
		Adalet ve Kalkınma Partisi (R.T. Erdoğan)	Bağımız Türkiye Partisi (Haydar Baş)	CHP- DSP Seçim İşbirliği (Deniz Baykal)	Demokrat Parti (Mehmet Ağar)	Genç Parti (Cem Üzan)	İşçi Partisi (Doğu Perinçek)	Milliyetçi Hareket Partisi (Devlet Bahçeli)	Saadet Partisi (Recai Kutan)	DTP'nin desteklediği Bağımızlar	Sandığa gitmedi mi/geçersiz oy kullandı mı
Beğeniyorum	35,7	40,3	0	28,6	20,8	40,7	33,6	38,5	46,6	70,5	25,2
Beğenmiyorum	17	14,2	18,7	28,8	4,9	5,4	0	15,9	21,3	9,3	18,8
Desteklediğim partinin AB'ye yönelik politikalarını bilmiyorum	24,1	26,4	81,3	19,7	40,6	23	66,4	25,4	15,6	9,1	19,5
Desteklediğim herhangi bir siyasi parti yok	23,2	19,1	0	22,8	33,7	30,9	0	20,2	16,5	11,2	36,6

Seçmenlerin üçte biri halî hazırda desteklediği siyasal partinin, Avrupa Birliği'ne yönelik politikalarını bilmekte ve beğendiğini ifade etmektedir.

Genelde desteklenen siyasal partinin Avrupa Birliği'ne yönelik politikaları beğenilmektedir. Bu beğeni % 70,5 ile en yüksek olarak DTP seçmeninde görülmektedir. DTP seçmenini % 46,6 ile Saadet Partisi seçmeni, % 40,3 ile

AKP seçmeni, % 38.5 ile MHP seçmeni izlemektedir. CHP-DSP' de bu oran % 28.6 ile diğerlerine oranla daha düşüktür.

Desteklenen siyasal partinin Avrupa Birliğine ilişkin politikalarını beğenmeme oranı CHP-DSP seçmeninde % 28.8 ile en yüksek düzeydedir.

Araştırmadan çıkan bir ilginç sonuçta desteklenen siyasal partinin Avrupa Birliğine ilişkin politikalarını bilmeyenlerin % 24.1 ile yüksek bir düzeyde olmasıdır. Bu durum % 26.4 ile AKP seçmeninde en yüksek düzeydedir. AKP' yi % 25.4 ile MHP seçmeni izlemektedir.

2.5.7. Desteklenen Siyasal Partinin Avrupa Birliğine Yönelik Politikaları Seçmenlerin Bu Partiye Oy Vermelerinde Ne Derece Etkilidir?

Desteklediği siyasal partinin Avrupa Birliği'ne yönelik politikalarını bilen ve bu konuda beğeni durumunu belirten seçmenler için hali hazırda desteklediği siyasal partilerin Avrupa Birliği'ne yönelik politikaları, bu partiye oy verme kararlarında etkilidir.

Desteklenen siyasal partinin Avrupa Birliğine yönelik politikaları, o partiye oy vermede hiç etkili değil diyenlerin oranı % 11.5. Bu oran en fazla CHP-DSP ve Saadet Partili seçmenlerde görülmekte. Çok etkili olduğunu söyleyenler arasında ise DTP seçmeni ön plana çıkmaktadır.

Çok etkili+Biraz Etkili (Top2box) yanıtını verenler arasında en yüksek oran % 80.3 ile DTP seçmeni ve % 80.7 ile Saadet Partili seçmenlerde. Bu yanıt AKP' de % 51.7, MHP'de % 46.2 ve CHP-DSP'de % 36.4 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 8. Hali hazırda desteklediğiniz siyasi partinin Avrupa Birliği'ne yönelik politikaları, bu partiye oy verme kararınızda ne derece etkili?

	22 Temmuz 2007 Genel Seçimlerinde Oy Verilen Parti										
	Adalet ve Kalkınma Partisi (R.T. Erdoğan)	Bağimsız Türkiye Partisi (Haydar Baş)	CHP-DSP Seçim İşbirliği (Deniz Baykal)	Demokrat Parti (Mehmet Ağar)	Genç Parti (Cem Uzun)	İşçi Partisi (Doğu Perinçek)	Milliyetçi Hareket Partisi (Devlet Bahçeli)	DTP'nin desteklediği Bağımsızlar	Sandığa gitmediği veya kullanılmamış		
Genel	49	51,7	0	36,4	48,4	42,8	17,1	46,2	80,7	80,3	40,9
Top2box	18,1	16,6	0	6,5	37,6	42,8	17,1	20,2	34,3	55,9	11
Çok etkili	30,9	35,1	0	29,9	10,7	0	0	26	46,4	24,4	30
Biraz etkili	19,8	15,7	0	27,3	8,1	9,3	82,9	32,4	0	7,5	23,5
Ne etkili ne değil	16	17	0	16,5	43,5	34,4	0	11,9	0	0	20,4
Pek etkili değil	11,5	9,7	100	17,1	0	13,4	0	7,1	19,3	9,9	12,1
Hiç etkili değil	3,7	5,9	0	2,6	0	0	0	2,4	0	2,2	3,1
Bilmiyorum / Fikrim yok											

2.5.8. Avrupa Birliğine Yönelik Olumlu Yaklaşımlarını Beğendiğiniz Bir Partiye Oy Verir misiniz?

Çalışmanın bu bölümünde seçmenlerin Avrupa Birliğine yönelik olumlu yaklaşımlarını tespit ettiği partiye oy verip vermeyeceği, kararında siyasal partinin bu yaklaşımının ne kadar etkili olacağı belirlenmeye çalışılmıştır.

		22 Temmuz 2007 Genel Seçimlerinde Oy Verilen Parti										
		Adalet ve Kalkınma Partisi (R.T. Erdoğan)	Bağimsız Türkiye Partisi (Haydar Baş)	CHP-DSP Seçim İşbirliği (Deniz Baykal)	Demokrat Parti (Mehmet Ağar)	Genç Parti (Cem Uzan)	İşçi Partisi (Doğu Perinçek)	Milliyetçi Hareket Partisi (Devlet Bahçeli)	Saadet Partisi (Recai Kutan)	DTP'nin desteklediği Bağımsızlar	Sandığa gitmediği/ geçersiz oy kullandığı	
	Genel	23,6	20,5	0	20,4	28,9	44,1	16,1	21,4	34,9	59,1	20,4
	Evet, verdim	41,7	41,7	100	45,1	28,9	27	27,9	46,4	49,5	24,4	42
	Hayır, vermem	14,7	14,9	0	17,2	14,8	11,5	56	13,1	8,8	11,4	15,2
	Bilmiyorum / Fikrim yok	20	23	0	17,3	27,4	17,4	0	19,1	6,8	5,1	22,4

Daha önce hiç oy verilmeyen; ancak, Avrupa Birliği'ne yönelik olumlu yaklaşımları beğenilen bir siyasal partiye oy verip verilmeyeceği sorusuna on kişiden dördü "hayır, vermem" (% 41.7) yanıtını vermiştir. % 23.6 oy vereceğini söylerken % 14.7' lik bir kesim ise diğer konulardaki politikalarının ne olduğunu görmek istediğini ifade etmiştir.

Avrupa Birliğine yönelik olumlu yaklaşımlarını beğendiği bir siyasal partiye oy veririm diyenler arasında en yüksek oran % 59.1 ile DTP seçmenindedir. “Hayır vermem” diyenler arasında ise en yüksek oran % 49.5 ile Saadet Partisi seçmeninde ve % 45.1 ile CHP-DSP seçmeninde görülmektedir.

SONUÇ

Türkiye’ de seçmenlerin % 30’u Avrupa Birliğine girmeyi isterken % 30’luk bölümü ise bu konuda olumsuz düşünmektedir. % 40’lık bir bölüm ise girilse de olur girilirse de şeklinde görüş bildirmiştir. Toplumumuzda Avrupa Birliğine tam üye olma yolunda genel bir umutsuzluk ve sürecin uzaması nedeniyle bir bıkkınlık olduğu bir gerçektir. Avrupa Birliğini en çok isteyen grupların DTP ve AKP seçmeni olduğu araştırmamızda çıkan bir sonuçtur. Her iki grupta Avrupa Birliği içerisinde olacak bir Türkiye’de kendi sorunlarına daha rahat bir çözüm alanı yaratacağı düşüncesindedirler. Saadet Partisi ve MHP seçmeni Avrupa Birliğine girme konusunda olumsuz tavır sergilerken, CHP-DSP seçmeni de bu partilere yakın görüştedirler. CHP-DSP seçmeni Avrupa Birliğini “Yeni Sömürü Düzeni” olarak tanımlarken, Saadet Partili seçmenler “Hıristiyan Birliği” yanıtında yoğunlaşmışlardır. CHP-DSP’nin Avrupa Birliği konusunda ulusalcı ve milliyetçi bir çizgiye yakın olduğu görülmektedir.

Avrupa Birliğine girmek istemeyenlerin % 38’i Avrupa Birliğini Hıristiyan Birliği olarak tanımlarken, % 24’ü Yeni Sömürü Düzeni olarak tanımlamaktadır.

DTP, Avrupa Birliğine tam üyelik yolunda “Kürt Sorununu” ciddi bir engel olarak görmektedir. Ayrıca Avrupa Birliğine uyum sürecinin en fazla “Demokrasi ve insan hakları standartlarının yükseltilmesine” katkıda bulunduğu görüşündedirler. Diğer partilerde Avrupa Birliğine girme konusunda en önemli engeller Müslüman bir ülke olunması ve işsiz genç nüfusun fazla olmasıdır.

Seçmenler destekledikleri siyasal partinin Avrupa Politikalarını genelde beğenmektedir. Bu beğeni en fazla DTP seçmeninde olup, en az da CHP-DSP seçmenindedir. Ayrıca her 4 seçmenden birisi Destekledikleri siyasal partilerin Avrupa Birliğine yönelik politikalarını bilmemektedirler.

Sonuç olarak, Türkiye’nin uzun yıllardan beri devam eden ve muhtemelen de devam edecek olan Avrupa Birliği’ne katılma sürecinde ülke

içerisinde ortak bir kamuoyu oluşturulabildiğini söylememiz çok güçtür. Türkiye içerisinde yaşayan farklı nitelikteki insan gruplarında Avrupa Birliği'ne yönelik daha ziyade içinde bulunulan konjonktüre dayalı olarak farklı yaklaşımlar olduğunu söylememiz mümkündür

ÖZET

TÜRK SEÇMENİNİN İDEOLOJİK VE SİYASİ DURUŞU BAĞLAMINDA AVRUPA BİRLİĞİ ALGISI

Demokrasi farklı ideolojileri ve farklı kimlikleri temsil eden partiler arasından özgürce bir tercih yapılmasını mümkün kılar. Farklı düşünce sistemlerine, farklı sosyo-kültürel özelliklere sahip bireylerin farklı tercihlerde bulunmaları doğaldır. Siyasi davranışın en yaygın ve ölçülebilir biçimi olan oy verme davranışına yönelik olarak yapılan örneklem araştırmaları ve istatistikî analizlerin amacı da seçmenin tercihlerini şekillendiren etkenleri ortaya koymaya çalışmaktır. Seçmeni tanımak, beklentilerini/kaygılarını öğrenmek ve bu doğrultuda politikalar üretebilmek, partiler için seçimi kazanmanın anahtarı olarak görülmektedir.

Türkiye'de seçmenlere yönelik çalışmalar yapılmakta ve farklı değişkenler kullanılarak seçmen davranışları analiz edilmeye çalışılmaktadır. Bizim çalışmamız Türkiye için önemli ve bir o kadar da tartışmalı bir konu olan Avrupa Birliği üyeliği konusunda Türk seçmenin düşüncelerini ortaya koymayı hedeflemektedir. Türk insanının Avrupa Birliği konusunda farklı düşüncelere sahip oldukları bir gerçektir. Özellikle Türkiye'deki muhafazakâr kesimlerle, ulusal kaygıları ağır basan kesimler arasında bu anlamda çok ciddi farklar olacağı muhakkaktır. Bu farklılık, etnik kimliğe dayalı politikalar üretmeye çalışan partilerde ve bu partilerin seçmenlerinde daha keskindir. Türkiye'de faaliyet gösteren siyasal partilerin Avrupa Birliği'ne yönelik söylemleri, ilgili partilerin seçmenlerinin de Avrupa Birliği'ne ilişkin tercihlerini etkilemektedir. Yapmış olduğumuz alan çalışması da bu görüşlerimizi destekler nitelikte sonuçlar ortaya koymuştur.

Türkiye genelinde yapılan alan araştırmamız, 18 yaş ve üstü kır/kent nüfusunu temsil eden 2000 birimlik örnek kitle üzerinde 18 ilde gerçekleştirilmiştir. Amacımız Türk seçmeninın siyasal parti tercihlerini, Avrupa Birliği'ne yönelik tutumlarını ve yapılan tercihlerin Avrupa Birliği'ne yönelik algılamalarında oynadığı rolü ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: *Seçmen, seçmen davranışı, siyasal partiler, Avrupa Birliği*

KAYNAKÇA

- Akgün, Birol., **Türkiye’de Seçmen Davranışı Partiler Sistemi ve Siyasal Güven**, Ankara: Nobel Yayınları, 2002
- Avşar, Nilüfer, “Seçmen Davranışının Sosyo-Ekonomik Boyutları ve Mesleğin Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkileri”, (**Basılmamış Yüksek Lisans Tezi**), Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2002
- Başlevant, Cem., Hasan Kirmanoğlu ve Burhan Şenatalar, “Empirical Investigation Of Party Preferences And Economic Voting In Turkey”, **European Journal of Political Research**, Vol. 44, No: 4, 2005, pp.547-562
- Bölükbaşı, Şaban Sitem., “Seçimlerde Yaşanan Oy Değişkenlikleri”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 13, Kütahya, ss.195-220
- Çarkoğlu, Ali ve Binnaz Toprak, **Değişen Türkiye’de Din, Toplum ve Siyaset**, İstanbul: TESEV Yayınları, No:11, 2006
- Çetin, Halis., “Demokratik Meşruiyet Versus Karizmatik Meşruiyet”, **C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, Mayıs 2003, Cilt : 27, No:1, ss.91-108
- Erdoğan, Seyfettin., **Siyaset-Ekonomi İlişkileri**, İstanbul:Değişim Yayınevi, 2004
- Esmer, Yılmaz, “At the ballot box: Determinants of voting behavior in Turkey”, **Politics, Parties and Elections in Turkey**, Y. Esmer and S. Sayarı (eds.), Boulder: Lynn Rienner, 2002, pp.91-114
- Gomez T. Brad, J. Matthew Wilson, “Political Sophistication and Economic Voting in the American Electorate: A Theory of Heterogeneous Attribution”, **American Journal of Political Science**, Vol. 45, No. 4, Oct., 2001
- Gülmen, Yüksel., **Türk Seçmen Davranışında Ekonomik ve Sosyal Faktörlerin Rolü 1960-1970**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, Yayın No:2531, 1979
- Harrop M&Miller W L, **Elections and Voters: A Comparative Introduction**, London: MacMillan Education Ltd.,1987
- Heywood, Andrew, **Siyaset**, Çev: Bekir Berat Özipek vd., Ed. Buğra Kalkan, Ankara: Liberte Yayınları, 2006
- Janda, Kenneth, Jeffery Berry ve Jerry Goldman, **The Challenge of Democracy**, 5th edition, Boston:Houghton Mifflin, 1997
- Kalaycıoğlu, Ersin, “The Shaping of Party Preferences in Turkey: Coping with the Post-Cold War Era”, **New Perspectives on Turkey**, Vol. 20, Spring 1999, pp.47-76
- Kalaycıoğlu, Ersin “Elections and Party Preferences in Turkey”, **Comparative Political Studies**, vol.27, Issue 3, October,1994,pp. 402-424
- Kalender, Ahmet., **Siyasal İletişim-Seçmenler ve İkna Stratejileri**, Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2000

- Lazarsfeld, P., F., Berelson B., H. Gaudet ., **The People's Choice How the Voter Makes Up His Mind in a Presidential Campaign**, New York: Columbia University Press, 1968
- Özcan, Yusuf Ziya., "Siyasi Parti Tercihleri Belirleyen Etmenler: İstanbul Örneği", (Determinants of Political Party Preferences: The Case of İstanbul), **Toplum ve Bilim**, No. 76, Bahar 1998
- Özsoy, Osman, **Türkiye'de Seçmen Davranışı ve Etkin Propaganda**, İstanbul: Alfa Yayınları, 2002
- Toka, Gabor, "Party Appeals and Voter Loyalty in New Democracies", **Political Studies**, c.46, no.3, 1998
- Torlak, Sülün Evinç ve Ferihan Polat, **Denizli Örneği Çerçevesinde Kentleşme Sürecinde Seçmen Davranışı Değişimi**, Ankara: Mülkiye Dergisi, Sayı 253, 2008, ss.149-166
- Yıldırım, Erdoğan, **Türkiye'de Siyaset Süreci ve Profesyonel Siyasette Benliğin Kurulması: SHP Örneği**, Ankara: Ark Yayınları, 1995.